

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК

Серія: ЛІТОПИС УВАН

Ч. 29

АНДРІЙ КАЧОР

”ЧЕРВОНА КАЛИНА”

60-річчя її славної видавничої діяльності

Вінніпег

1983

Канада

Накладом Української Вільної Академії Наук

UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS & SCIENCES (UVAN)

Series: UVAN CHRONICLE

No. 29

ANDRIJ KACHOR

"CHERVONA KALYNA"

To commemorate the 60th anniversary of the
publishing Co-op "Chervona Kalyna"
in Lviv, 1922-39.

Winnipeg

1983

Canada

Published by The Academy of Arts and Sciences

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК

Серія: ЛІТОПИС УВАН

Ч. 29

АНДРІЙ КАЧОР

”ЧЕРВОНА КАЛИНА”

Доповідь виголошена 26 вересня 1982 р. у Вінніпезі,
на сесії УВАН, з приводу 60-річчя видавничої
діяльності кооперативи „Червона Калина”
у Львові в р.р. 1922-1939.

diasporiana.org.ua

Вінніпег

1983

Канада

Накладом Української Вільної Академії Наук

*Видання це присвяжую
основоположникам і довголітнім провідникам
“ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ”
славної пам’яті О. Навроцькому, П. Постолюкові,
Л. Ленкому і С. Шухевичеві.*

ВСТУП

“А ми тую червону калину підіймемо”

Пане Господарю сьогоднішнього свята, Отче Президенте, Пані і Панове!

Я маю шану говорити про видавничу діяльність кооперативи “Червона Калина” у Львові, з приводу 60-річчя заснування цієї славної установи, якій присвячена сьогоднішня сесія УВАН.

Ми, назагал, любимо святкувати різні ювілеї осіб, товариств і організацій, відзначати різні “ліття”, які звичайно відбуваються з бенкетами, або ювілейними концертами. А ювілей якогось видавництва — це не дуже популярний ювілей, хоч наші видавництва в Україні, і поза її межами, проробили велику культурну роботу і про цю роботу варто було б написати окрему студію.

Важко собі уявити добу нашого національного відродження в ХІХ і на початку ХХ століття без видавничої діяльності “Просвіти”, Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка і багатьох інших наших видавництв на східно- і західноукраїнських землях.

Говорити про видавничу діяльність кооперативи “Червона Калина” дуже важко, бо тут, у вільному світі, про цю діяльність ніхто не писав, а архів і звіти цього видавництва залишилися у Львові і, мабуть, пропали.

І тому, вже наперед, прошу вибачення, що моя доповідь не дасть повної картини діяльності цього заслуженого видавництва із-за браку джерельних матеріалів, але вона, хоч у загальних зарисах, пригадає нам про існування “Червоної Калини” та її провідних діячів, яким присвячена ця згадка.

Джерелом для виготовлення цієї доповіді послужили мені календарі “Червоної Калини”, “Літопис Червоної Калини”, недруковані спомини О. Навроцького та особисті спостереження із частих відвідин цього видавництва у Львові, а також розмови з його провідними діячами, зокрема із сотником О. Навроцьким, головним директором видавництва.

ПЕРШЕ ВИДАННЯ

З початком 1922 року, на книгарських полицях книгарень Західньої України, появилася календар “Червоної Калини” на 1922 рік, що його видала “Червона Калина”, кооператива з обмеженою порукою у Львові. Календар був друкований в Жовкві, в друкарні оо. Василян.

На першій сторінці календаря, тобто в наголовному листку, видруковано було дуже вимовне на ті часи мотто цього нового видавництва, а саме:

*“А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну гей розвеселимо”...*

Цим календарем почалася славна видавнича діяльність “Червоної Калини”, 60-річчя якої відмічуємо.

ІДЕЙНА НАСТАНОВА ВИДАВНИЦТВА

Редактором перших видань “Червоної Калини” був старшина Українських Січових Стрільців і Української Галицької Армії Роман Купчинський. У цьому першому календарі (він тепер є у вільному світі “білим круком”) замість вступного слова та з’ясування ідейної настанови видавництва, маємо знаменний вірш Р. Купчинського “Хто вас бодрить?”. Вірш написаний ще за української державности у Жмеринці, 1919 року, коли Українська Галицька Армія борсалася в “чотирикүтнику смерти”. Вірш починається словами:

Хто вас бодрить, ви, хворі, босі й голі,
Незнаної Республіки Лицарство?!
Хто каже вам кервавитися в полі,
Або іти крізь муки та злидарство,
І в шпиталях кінчити дні недолі?!
Хто каже вам...

І далі автор у тому ж вірші дає відповідь на це питання:

... Самі ви бодритесь!
Ваш рідний край, як Агар на пустині
Шукає вам цілющої води!

На вас завзявся світ увесь,
Та в нього ви неждете милостині!
Ні не підете, як ішли діди
Вкланятися чи Вавелю, чи Кремлю.
Але на місці рабства та біди
Збудуєте самі Свобідну землю!!!

Перша стаття в календарі Дм. П(алієва) п. н. “На шляху до волі” — це наче підсумок нашого минулого і дороговказ на майбутнє, а разом і покажчик напрямку діяльності нового видавництва. Він пише ... Ми збудилися зі сну вікового на довго перед війною. Ідея нашої самостійності почала щойно вкорінюватися глибоко в наші душі. Почала ... бо вкорінитися прийшлося їй вже серед гуків гармат, моря крові й пожеж наших осель. Кожна жертва за чужі інтереси відкривала нам очі на дійсність. І рівночасно творилася нова ідеологія народу, могутніла, ширшала й вкінці вилася в цей всенародній порив, що на ім'я йому — 1-ий Листопад 1918 року ...

... У темну бурхливу осінню ніч, понісся від Сяну по Збруч і Карпати могутній клич волі. Проснувся веле-тень-народ і впімнувся за своє право ... Та не настав ще був час братерства народів, пошанування прав людини та її волі. Пішла борня на життя і смерть ... А далі прийшов відворот ... Хирів, Самбір, Дрогобич, Стрий, Станиславів, Ніжнів, Бучач; Бібрка-Перемишляни, Бережани, Чортків, Жовква-Камінка, Золочів, Тернопіль, Тербовля. Ось кроваві шляхи тої страшної боротьби ... Хто ж із Вас, стрільці, не тямить трикутника того останнього клаптика землі, між Чортковом, Заліщиками і Збручем?!

... І сталося чудо! Остання спроба, останній бій ... Ви гналися вперед нестримним ходом. Ваша ціль лопала кожний опір ворога, як повінь ... Котилася та могутня лявіна доти, доки на дорозі побіди не станула розпучлива дійсність. Брак муніциї ... Замовкли кріси, скоростріли, гармати ... Остався стрілець з порожнім крісом і багнетом. І з ним пустився він в далеку мандрівку, на незнані шляхи широкої України. Прийшли великі дні слави, похід на Київ! Кому ж з вас не сипали квітів під ноги ... Проскурів, Жмеринка, Винниця, Немирів, Житомир, Фастів і Київ. А вдовж оцього шляху лунав новий клич: “Через Київ дорога до Львова!”

... Розгорілася боротьба на два фронти. Довкола во-
роги: поляки, большевики, денікінці і... новий найгріз-
ніший ворог, сама природа. Марево страшної пошести.
Ціла армія в конвульсійній агонії... Горда Армія уляг-
ла невмолимій судьбі... Хто ж з вас, стрільці, не пере-
живав цього. Чаша горя, що прийшлося вам випити,
була повна по береги. І ви випили її до останку, бо це
була перша наша спроба на кровавому шляху до Волі
Золотої...

Ви промостили цей шлях, а за вами підуть майбутні
покоління нестримним походом вперед!"

А далі в цім першім календарі "Червоної Калини"
були статті, вірші, оповідання, спомини про ці славні
дні боротьби та дні упокорення. Згадки про тих лицарів,
що впали на полі бою і про тих, що гинули в таборах
полонених.

Коротко кажучи, перший календар "Червоної Кали-
ни" був покажчиком і інформатором нашої боротьби за
свою державність і водночас інформатором для укра-
їнської громади про напрям видавничої діяльності но-
вого видавництва.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ "ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"

Осип Навроцький, поручник Українських Січових
Стрільців, сотник Української Галицької Армії, відтак
екзильним урядом УНР іменований майором, головний
директор кооперативи "Червона Калина" у Львові, опо-
відав мені, що думка заснувати таке видавництво зро-
дилася в Легіоні Українських Січових Стрільців ще в
1915 році, в Карпатах. Одначе до реалізації цього задуму
прийшло аж по закінченні наших визвольних змагань.

Так якось склалося, що у Львові опинилася най-
більш активна група б. старшин УСС і Київських Січо-
вих Стрільців. І вони, осінню 1920 року, створили під-
пільну Українську Військову Організацію (відоме відтак
УВО). Начальна Команда УВО розвинула не тільки по-
літичну, але і видавничу діяльність. З її ініціативи по-
явився двотижневик "Заграва", відновлено місячний жур-
нал "Літературно-Науковий Вісник", а також віджила
думка про військово-історичне видавництво у формі ко-
оперативи.

Основоположники цієї кооперативи продумали найбільш щасливу назву, яка тільки тоді могла бути найкращою, а саме видавництво “Червона Калина”.

Для історії треба пригадати, як подає О. Навроцький у своїх недрукованих записках, що основуючі Загальні Збори “Червоної Калини” відбулися в липні 1921 року, в Народному Домі у Львові, в залі “Бесіди”, у присутності 20 осіб. Між ними були, як пригадував собі О. Навроцький, д-р Степан Шухевич, д-р Володимир Щуровський, д-р Богдан Гнатевич, проф. Юрій Полянський, ред. Роман Купчинський, ред. Лев Лепкий, ред. Дмитро Паліїв, Петро Постолюк, Іван Тиктор, Михайло Матчак, Петро Пасіка, Т. Мартинець, Осип Навроцький і інші, яких імен О. Навроцький не міг собі пригадати.

У Статистичному Річнику Ревізійного Союзу Українських Кооператив, виданого в 1925 році, подано, що: “Червона Калина”, книгарсько-видавнича Спілка, кооператива з обмеженою порукою у Львові, була заснована в 1921 році і зареєстрована в торговельному суді у Львові 20 листопада 1921 року ч. фірми 1376/21. Діяльність свою розпочала з початком 1922 року. Членом РСУК стала 23 березня 1922 року.

Очолювали “Червону Калину” семичленна Надзвірна Рада і п'ятичленна Управа. До Надзірної Ради були обрані: д-р Степан Шухевич, голова, проф. Михайло Галуцинський, заст. голови, проф. Юліан Полянський, секретар, ред. Остап Павлів, Т. Мартинець, д-р В. Щуровський і П. Пасіка — члени.

До Управи спершу входили: Осип Навроцький, Петро Постолюк, Михайло Матчак, а їх заступниками були Лев Лепкий і Іван Тиктор, а відтак, після 1930 р., були в Управі О. Навроцький, П. Постолюк і Л. Лепкий, а заступниками були П. Пасіка і І. Тиктор.

Д-р С. Шухевич був головою Надзірної Ради до кінця існування “Червоної Калини”. Члени Надз. Ради мінялися. У різних роках, як подає О. Навроцький, до Надзірної Ради входили Марко Кисілевський, адв. Іван Рудницький, Микола Бонковський, ред. Іван Кедрин-Рудницький, Дмитро Паліїв, д-р Богдан Гнатевич і ін. У 1933 році до Надз. Ради були обрані Ст. Шухевич, голова, М. Галуцинський, заст. голови, члени: Т. Мартинець, Ю. Полянський, В. Щуровський, М. Матчак і М. Терлецький.

В адміністрації спершу працював Петро Постолюк, а опісля, в різний час, під проводом О. Навроцького, працювали Євгенія Гретчин, Євгенія Зварич, Ярослава Кліш, Оленка Білик і Альбом Гуралюк. Вони також в рр. 1922-1932 вели адміністрацію "Літературно-Наукового Вісника" і адміністрацію журналу "Зиз" в рр. 1924-1933.

Редактором видань "Червоної Калини" спершу був Роман Купчинський, а відтак, коли він перейшов на працю редактора кооперативних видань Ревізійного Союзу Українських Кооператив, цю працю перебрав Лев Лепкий і її виконував аж до Другої світової війни.

"Червона Калина" видавала також свій власний журнал п. н. "Літопис Червоної Калини". Редактором цього журналу весь час був Василь Софронів-Левицький. Крім цього, за словами О. Навроцького, редакцію більших видань переводили І. Кедрин Рудницький ("Берестейський мир" і "Золоті Ворота"), д-р Богдан Гнатевич (Історія УСС) і спільно з мистцем І. Іванцем "Альбом УСС". У "Літописі" постійно співпрацював проф. Іван Шендрик, редагуючи бібліографію джерел до визвольних змагань.

Свою діяльність "Червона Калина" спирала на своєму членстві. У першому році свого існування вона мала тільки 103 членів, а під кінець свого існування стан членства переступив тисячку. Щоб стати членом треба було одноразово вплатити 5 злотих польських вписового і принайменше один уділ, який спершу становив 12.50, а відтак 25 злотих. Члени одержували всі видання Ч. К. за пів ціни і календарі безплатно.

Кооператива дуже скоро розвинула широку видавничу діяльність. Члени розуміли потреби видавництва і майже всі свої врати за одержані видання висилали негайно, що дуже влегшувало працю адміністрації. Крім того широкий загаль українського громадянства, в краю і закордоном (Канада і ЗСА), підтримав цю важну діяльність "Червоної Калини", купуючи всі її видання, які на книжковому ринку були дуже популярні. Всі її видання були солідно опрацьовані авторами з різних закутків української землі, які пробували бути об'єктивними, якщо вони писали про наші останні визвольні змагання. "Червона Калина" друкувала в першу чергу спомини визначніших наших діячів, а також історичні та літературні твори, що насвітлювали змагання українського народу до самостійного державного життя.

ВИДАННЯ “ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ”

Про діяльність “Червоної Калини” найкраще говорять її видання і тому про них треба окремо згадати, тобто назвати авторів і їх праці, поділяючи їх на три групи: спомини, історичні праці і літературні.

Спомини: Дмитро Дорошенко — “Мої спомини про недавнє минуле” (чотири частини), Євген Чикаленко — “Щоденник” (роки 1907-1917), М. Галаган — “З моїх споминів” (три частини), В. Приходько — “Під сонцем Поділля”, Антін Крезуб (псевдонім Осипа Думіна) — “Партизани” (два томи), Всеволод Петрів — “Спомини” (чотири томи), Андрій Чайковський — “Чорні рядки”, Степан Шухевич — “Спомини” (п’ять томів), І. Калічак — “Записки четаря”, М. Брилинський — “Хресний вогонь”, Олена Степанівна — “На передодні великих подій”, О. Гайдукевич — “Було колись”, В. Ласовський — “Генерал Тарнавський”, В. Леонтович — “Хроніка родини Гречок”, В. Юрченко — “Шляхами на Соловки” (три томи), Ю. Шкрумеляк — “Поїзд мерців”, Я. Яворський — “Серед куль і гранат”, Софія Тобілевич — “Рідні гості”.

Історичні праці: Микола Капустянський, ген. штабу ген. хорунжий — “Похід Українських Армій на Київ-Одесу в 1919 році”, Ілля Борщак — “Мазепа”, життя і пориви великого гетьмана і його ж “Великий Мазепинець — Григор Орлик”, Іван Кедрин-Рудницький (редактор) “Берестейський мир”, спомини і матеріали, Кость Левицький — “Великий зрив”, Т. Г. Масарик “Світова революція (переклад з чеської мови за дозволом автора), А. Крезуб (О. Думін) — “Історія Легіону Українських Січових Стрільців”, том I. і “Золоті Ворота” том II. історія визвольної боротьби України в монографіях, редактор І. Кедрин-Рудницький, обгортка І. Іванця, а внутрішнє оформлення Павла Ковжуна, Микола Голубець — “Історія Львова від найдавніших часів з додатком Л. Лепкого: “Львів в часах великої і визвольної війни”, О. Попович — “Відродження Буковини”, А. Тарнавський — “Історія IV. Запоріжського полку”, д-р Ганс Кох — “Договір з Денекіном”, Іван Максимчук — “Кожухів”, А. Крезуб — “Нарис українсько-польської війни в 1918-19 рр.”, В. Січинський — “Чужинці про Україну”, М. К. — “За золотоверхий Київ”, “Між молотом і квалом” — збірна праця, К. Поліщук — “При Центральній Раді”.

Літературні твори: Роман Купчинський — “Заметіль”, трилогія, три книжки, Федір Дутко — “В заграві”, трилогія, три книжки, Богдан Лепкий — “Зірка”, “Сотниківна”, “Вадим”, 3 книжки, Ю. Шкрумеляк — “Чота Крилатих”, В. Софронів — “Бо війна війною” і “Грішник”, С. Левинський — “Від Везувія до пісків Сагари”, Ф. Дутко — “Глум”, Б. Лепкий — “От так собі” і “Слота”, М. Матіїв-Мельник — “На чорній дорозі”, Халіда Едіб — “В огні” (переклад), Володимир Лопушанський — “Перемога”, Степан Шухевич — “Видиш брате мій” і “Невідомий”, Олесь Бабій — “Перші Стежі”, М. Костів — “Джінгісхан гряде”, А. Вільшенко — “Життя і пригоди Цяпки - Скоропади”, Л. Лепкий — “Сон Івасика”, сценічна картина.

До цього довгого списку і, мабуть неповного, треба ще додати 18 річників календаря-альманаха “Червоної Калини”; співаник “Сурма” і “Великий співаник Червоної Калини” в редакції З. Лиська; місячник “Літопис Червоної Калини” та інші неперіодичні видання — це буде видавничий балянс діяльності кооперативи “Червона Калина” у Львові, яка відновила свою діяльність на еміграції в Німеччині (1949 р.), а тепер продовжує свою видавничу діяльність в Нью-Йорку. Діяльність “Червоної Калини” на еміграції — це окрема тема, яку може хтось опрацює з її теперішніх провідників.

Згадуючи про видавничу діяльність кооперативи “Червона Калина” у Львові, треба ще згадати про славні щорічні “Вечерниці Червоної Калини” у Львові, на які приїздили з усіх закутків Галичини колишні старшини та стрільці Українських Січових Стрільців та всіх інших частин Української Армії із своїми дружинами, нареченими, а старша генерація привозила своїх синів і дочок. Ці вечерниці також дуже популяризували діяльність “Червоної Калини”, а рівночасно вони також були джерелом грошового прибутку на видавничу діяльність.

ДОПОМОГА І ТРУДНОЩІ В ПРАЦІ “ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ”

У видавничій діяльності “Червоної Калини” велику моральну і матеріальну допомогу давала українська кооперативна організація із своїми крайовими центральними (Ревізійний Союз Українських Кооператив, Центросоюз, Маслосоюз,

Центробанк і Народна Торговля), які до видань “Червоної Калини” давали свої добре платні оголошення і поручали ці видання своїм працівникам, а рівночасно через свої Округні та Повітові Союзи і низові кооперативи допомагали у збуті цих видань, зокрема календарів, серед широкого загалу українського громадянства Західної України.

Треба ще також згадати і про шкідливу та нищівну діяльність польського уряду, який при допомозі державної цензури намагався “Червону Калину” знищити. Для прикладу, як діяла польська цензура, згадаю тільки про одне видання “Золоті Ворота”, що їх наклад коштував, за словами О. Навроцького, 25,000 злотих польських. Цензура сконфіскувала, вже по видрукуванні книжки, цілий наклад. Лише невелику частину накладу видавництво врятувало, висилаючи книжку своїм членам і деяким книгарням ще перед цензурою.

Цю книжку, відтак, по довгих заходах і інтервенціях наших послів у Варшаві, Головна Команда Поліції у Варшаві звільнила від цензури і дозволила на її розпродаж, але... під умовою знищення цілого другого розділу книжки (стаття полковника Є. Коновальця). Цю частину треба було порізати в друкарні на “січку”, в присутності поліції, а далі виправити відповідно інші розділи, що спричиняло додаткові кошти. А таких випадків було дуже багато.

Більшість своїх видань, в тому і тих нецензурованих, “Червона Калина” переховувала в окремому магазині при вулиці Сикстуській у Львові (про цей магазин польська влада не знала), де, за словами О. Навроцького, на збиралося книжок вартости 95,000 зл. пол. Ці книжки, здебільша були призначені на висилку поза межі Польщі, до ЗСА, Канади та інших країн.

Для кращої обслуги “Червона Калина” відкрила і вела свою власну книгарню, антикварню, і випозичально книжок у Золочеві, в домі “Української Каси” — це була одинока українська книгарня в цьому місті. У Львові було чотири українські книгарні, були і в інших містах Галичини українські книгарні, і всі вони продавали видання “Червоної Калини”.

З приходом большевиків до Львова у 1939 році “Червона Калина” мусіла припинити свою діяльність. У большевицькі руки попав і цей магазин. Правдоподібно большевики всі ці видання знищили.

На цьому можу закінчити цю статтю, якою я хотів тільки пригадати українській громаді в діаспорі про велику, а тепер вже призабуту, видавничу діяльність кооперативи “Червона Калина” у Львові. Пригадати її головних діячів, а особливо її керманічів Петра Постолюка, Льва Лепкого і Осипа Навроцького, які 60 років тому назад, по неуспішних наших визвольних змаганнях, не тільки не заломалися духово, але вміли, зараз же, організувати і вести видавництво, метою якого було друкованим словом продовжувати боротьбу іншим способом, а саме: подати історію наших визвольних змагань, колись і тепер, подати можливо якнайбільше об’єктивних коментарів до цієї історії, а також ширити і зацпелювати серед загалу нашого громадянства ідею визвольної боротьби за створення української держави.

ГОЛОВНІ ДІЯЧІ “ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ”

Осип Навроцький (1890-1972) — це був тип вродженого військовика. Народився в священничій родині 1890 року, а помер у Вінніпезі 1972 року. Гімназійну науку закінчив у Бережанах, а правничі студії, ще до першої світової війни, у Львові. Дуже активний в студентському житті. Він один із головних ініціаторів і організаторів Першого Конгресу Українського Студентства в 1909 році та створення Українського Студентського Союзу у Львові і його голова в рр. 1912-13. У 1914 році активно допомагає організувати “Запоріжські Ігрища” та Сокільсько-Січовий Здвиг у Львові.

З вибухом першої світової війни бачимо його в рядах Українських Січових Стрільців чотарем і комендантом одної сотні. У 1919 році, в Українській Галицькій Армії був іменованим сотником, а на еміграції, урядом УНР, підвищено його військовий ступінь до майора.

У 1920 році О. Навроцький був одним із основоположників Української Військової Організації (УВО) і навіть, до часу приїзду полковника Є. Коновальця до Львова, виконував обов’язки голови Начальної Команди УВО. Рівночасно, у тому ж часі, був начальником канцелярії Українського Горожанського Комітету, що його очолював д-р Степан Федак. У приміщенні цього Комітету, при вул. Руській ч. 3, на другому поверсі, за словами О. Навроцького, оформилася перша Начальна Команда УВО.

О. Навроцький був активний також у політичному житті. Належав до Радикальної Партії. Був навіть її генеральним секретарем до 1926 року. Відтак, він усувається від політичної діяльності, щоб всебіло віддатися справам “Червоної Калини”. У рр. 1940-42 бачимо О. Навроцького в Криниці, на Лемківщині, де він очолює Український Допомоговий Комітет. У 1943-45 рр. він перебуває у Львові і тут виконує обов’язки начальника канцелярії Військової Управи Дивізії “Галичина”. Деякий час перебував у Німеччині, а в 1948 р., разом з дружиною Дарією переїжджає до Канади, до Вінніпегу і тут працює в Комітеті Українців Канади та в Допомоговому Комітеті Українців Канади (теперішня Суспільна Служба Українців Канади). Коли перейшов на емеритуру багато праці вложив для упорядкування Військового Історичного Музею, що його для УВАН передав у спадщину генерал Михайло Садовський.

Петро Постолюк (1894-1978) — це друга особа, що з приводу 60-ліття “Червоної Калини” заслуговує на відмічення. П. Постолюк народився в Золочівщині. Середню школу закінчив у Золочеві. У 1914 році зголошується до Легіону Українських Січових Стрільців. У 1918 році, хорунжий П. Постолюк, виконував обов’язки ад’ютанта коменданта Легіону, сотника, а відтак ген. майора, Осипа Микитки, що пізніше був командиром І. корпусу УГА та деякий час начальним вождем УГА.

В часі відвороту УГА з Галичини П. Постолюк був придільний до Першої Бригади УСС, як її ад’ютант, а по ліквідації УГА перейшов з групою стрільців до Армії УНР. По закінченні визвольних змагань П. Постолюк опинився у Львові. Тут закінчив торговельну школу і був одним із засновників “Червоної Калини” та членом її першої дирекції. Відтак виїхав до Відня на філософічні студії, які закінчив у 1923 році. Повернувшись до Львова знову ж включається у видавничу і громадську діяльність, але найбільше часу присвятив “Червоній Калині”, виконуючи обов’язки її адміністратора, працюючи рівночасно у видавництві І. Тиктора, де я мав приємність його пізнати особисто.

У 1949 році П. Постолюк, разом з дружиною Лідією, переїхав до США, де відновив діяльність “Червоної Калини”, працюючи від 1951 до 1975 року в книгарні “Свободи” поки не перейшов на емеритуру. Всі, що його зна-

ли, високо цінили його знання та досвід, його вирозуміння для працівників і культурну поведінку в праці та в товаристві. Помер 29 вересня 1978 року в Ірвінгтоні, Нью Джерзі, США.

Лев Лепкий, псевдонім “Леле” (1888-1971) — це третя особа яка в моїй опінії, була головним стовпом видавництва “Червона Калина”.

Лев Лепкий народився в родині священика о. Сильвестра, відомого громадського діяча і публіциста (писав під псевдонімом Марко Мурава). Він молодший брат Богдана Лепкого. Ред. Л. Лепкого я знав особисто ще у Львові, а його дружину, Міку Дрогомирецьку, пізнав у Криниці, на Лемківщині, мабуть у 1941 році, але я їх знав, що так скажу “з далека”. Вони ж на 20 років старші від мене. Знаю, одначе, що Лев Лепкий гімназійну науку закінчив у Бережанах. Відтак студіював теологію і право у Львові та малярство в Краківській Академії Мистецтв і що в 1914 році зголосився до Легіону УСС та був старшиною в цьому Легіоні.

Він автор, або співавтор багатьох стрілецьких пісень, які співаємо до сьогодні, а саме: “Гей видно село”, “Коби скорше з гір карпатських”, “Ми йдем вперед”, “Колись дівчино мила”, “Маєва нічка”, “Бо війна війною”, “Казала дівчина, казала”, “Кладочка”, “І снилося вночі дівчині”, “Сині фіялки, білі бози” і інші, а разом з Р. Купчинським “Гей там у Вільхівці” та на слова свого брата Богдана “Видиш, брате мій”, яку то пісню співає тепер ціла Україна п. н. “Журавлі”.

Він видавець і редактор журналу “Зиз” (1924-28), співавтор “Вертепу наших днів” і редактор видань “Червоної Калини” в рр. 1923-1939. Годі собі уявити існування “Червоної Калини” без ред. Л. Лепкого.. Він також співзасновник і директор курорту “Черче” (1928-39), заступник редактора газети “Краківські Вісті” в рр. 1940-45, а від 1952 року в США. Помер у Трентоні 28 жовтня 1971 р. Лев Лепкий заслуговує на окрему монографію, бо він залишив великий літературний і мистецький дорібок.

Д-р Степан Шухевич (1877-1945) — це ще одна постань, якої не можна поминути, пишучи про “Червону Калину”. Він не тільки один із співзасновників цієї славної кооперативи, але він увесь час репрезентував цю установу на зовні, як голова її Надзірної Ради, підпису-

вав часто векслі, коли треба було нового кредиту в “Центробанку” і боронив її перед усіма напастями зі сторони польської адміністрації.

С. Шухевич отаман (майор) УСС в 1914-15 рр. Отаман УГА в рр. 1918-19, комендант IV Бригади УГА, а відтак персональний референт Начальної Команди УГА.

Він славний адвокат і оборонець в політичних процесах перед польськими судами. Автор цікавих споминів, про що була вже згадка.

Про інших співзасновників і провідних діячів “Червоної Калини” не буду на цьому місці говорити, хоч усі вони заслуговують на окрему згадку. Скажу коротко: це були діячі-патріоти, які не словами, а ділами творили нову історію і нову ідеологію українського народу. Вони плекали культ української державности, культ національної солідарности, національної сили і слави, вказуючи на провідну роллю України в минулому та роллю України на Сході Європи в найближчому майбутньому.

Це були діячі, які при допомозі “Червоної Калини” та інших українських видавництв, у співпраці з усіма українськими товариствами і організаціями вміли ширити правду про Україну. І тому про них треба говорити, про них треба писати, та шанувати їхню пам’ять.

“Червона Калина” мала вплив і на Канаду, де під її впливом, для ширення її видань, з ініціативи старшини УГА, інж. Василя Топольницького і членів “Української Стрілецької Громади”, засновано в 1930 році у Вінніпезі кооперативну книгарню “Калина”, яка стала піонером українського кооперативного руху у вільному світі і яка 10 жовтня 1980 року відсвяткувала свій золотий ювілей та яка продовжує свою книгарську працю до сьогодні.

Ця згадка нехай буде подякою для всіх тих діячів, названих і неназваних та для членів “Червоної Калини” за їхню довголітню успішну працю, а рівночасно нехай буде заохотою і для молодого покоління в діаспорі продовжувати подібну працю по всіх країнах нашого поселення, щоб наше молоде покоління у вільному світі знало і цінило правду про нашу батьківщину - Україну і цю правду ширило серед свого оточення, а згодом, коли назріє для цього пора, понесло цю правду в Україну, де про неї там тепер не можна говорити.

“Червона Калина” у Львові — це наша цінна пам’ятка. Збережім спомин про цю пам’ятку для нашої історії.

КОРОТКО ПРО ІНЖ. ВАСИЛЯ ТОПОЛЬНИЦЬКОГО І ПРО КООП. "КАЛИНУ"

Інж. Василь Топольницький, хорунжий Української Галицької Армії, громадський діяч і піонер української кооперації в Канаді, народився 3 квітня 1893 року в селі Сарафинці, повіт Городенка, в Західній Україні. По закінченні народної школи в Сарафинцях, навчався в українській гімназії в Коломиї, яку закінчив іспитом зрілості в 1912 році. Один рік був на теології в Станиславові. У 1914 році, в часі першої світової війни, був покликаний до 95 полку піхоти австрійської армії. У тому полку закінчив старшинську школу і як підхорунжий брав участь у боях на російському фронті. Тут, літом 1915 року, попав до російського полону.

З вибухом російської революції вертається до Австрії, до свого полку, з яким, у ранзі хорунжого, пішов на італійський фронт, де був до закінчення війни.

По розвалі Австро-Угорської монархії вертається до Галичини, Тут, зараз же, вступає в ряди Української Галицької Армії, приданий до 8-мої Самбірської Бригади. З кінцем 1918 року попадає в польський полон, з якого втікає на Чехословаччину. Там зголошується до Української Бригади УГА, яка перебувала в таборі в Ліберці, під опікою чехословацького уряду. В. Топольницький використовує сприятливі таборіві умовини на доповнення своєї освіти. Спершу записався на однорічний Торговельний Курс Абітурієнтів, який закінчив кінцевим іспитом 28 червня 1921 року. Ця ділянка науки йому подобалася і тому він рішив продовжувати свої студії у Високій Торговельній Школі в Празі, яку закінчив 16 листопада 1926 року державним іспитом з банківництва, з дипломом інженера комерції.

У березні 1927 року інж. В. Топольницький приїхав до Канади. По дворічній мандрівці по Канаді і ЗСА, шукаючи для себе відповідної праці, остаточно в 1929 році опинився у Вінніпегу, де включився в ряди Української Стрільцької Громади і тут розпочав свою громадську, а зокрема свою піонерську кооперативну працю.

У тому часі Українська Стрільцька Громада у Вінніпегу, щоб розвинути освідомну діяльність про наші визвольні змагання в рр. 1918-20, підписала окрему умову з кооперативою „Червона Калина” у Львові, що буде кольпортувати і продавати її видання в Канаді. Скоро, одначе, показалося, що торговельна діяльність книжками, журналами і часописами може бути успішною тільки тоді, коли

вона буде постійною і систематичною. І тоді, з тою метою, з ініціативи інж. В. Топольницького, в 1930 році, засновано кооперативу „Калину” (назву запозичено від „Червоної Калини”).

Основоположниками „Калини”, тобто особи, що підписали статут для зареєстровання в манітобському уряді, були: інж. В. Топольницький, Павло Шульга, Степан Цибульський, Дмитро Герич, д-р Іван Гуляй, Петро Усташ і Омелян Гарновецький, а оригінальність підписів завірив проф. Іван Боберський, що був у тому часі духовим батьком української організованої праці у Вінніпегу.

Свою торговельну діяльність „Калина” розпочала 1 січня 1931 року, перебравши того дня на власність книжковий відділ Української Стрілецької Громади. З того часу „Калина” продовжує свою діяльність, з різними успіхами та цікавою історією, до сьогодні.

В часі XII Конгресу Українців Канади, 10 жовтня 1980 року, окремо відзначено 50-річчя кооперативи „Калина”. На тому святі я мав шану виголосити ювілейну промову, яка була, відтак, видрукована в календарі „Нового Шляшу”. Крім цього, я окремо написав коротку історію „Калини”, яка була видрукована в журналі „Координатор” ч. 1—2, 1980 р.

Це був початок піонерської кооперативної праці В. Топольницького в Канаді. Після цього він був ініціатором, або співініціатором і організатором Кооперативи Північного Вінніпегу в 1932 р., Народної Кооперативи в 1937 р. і „Вестерн” кооперативи — робітні рукавиць — в тому ж самому році та Українського Кооперативного Об'єднання в Ст. Бонифасі. Відтак, на короткий час, інж. В. Топольницький переїздить до Саскатуну і там у 1939 році організує першу українську кредитову кооперативу в Канаді „Нова Громада”, яка працює успішно дотепер.

З кінцем 1939 року В. Топольницький вертається знову до Вінніпегу і тут, з гуртом своїх однодумців, в 1940 році організує кредитову кооперативу „Карпатія”, яка є тепер однією з поміж найсильніших українських кредитових кооператив у Канаді. В. Топольницький був також ініціатором засновання Кредитової Кооперативи Північного Вінніпегу в 1943 році.

У рр. 1946-48 працював співредактором „Нового Шляшу”. Однак його більш манила кооперативна праця і тому вертається на сталу працю до „Калини” і „Карпатії”, де працює аж до 1974 року, коли перейшов вже на пенсію.

Інж. В. Топольницький був також співініціатором організування в 1949 році „Кооперативної Громади” у Вінніпегу, брав активну участь у т. зв. Другім З'їзді Українських Кооператорів у вересні

1959 року в Торонті. Написав коротку брошуру про кредитову кооперацію п. н. „Де поміч для нас”. У 1956 році почав видавати, коштом „Карпатії”, кооперативний кварталник „Самодопомога”, який проіснував кілька років. Його статті в „Новому Шляху” і „Самодопомозі” були все цікаві, живі та заохочуючі до кооперативної праці, якій він присвятив ціле своє життя. Він вірив у кооперацію і цю віру пробував зашепити другим, зокрема членам „Калини” і „Карпатії”.

З початком 1975 року захворів, підупав на здоров'ю. Деякийсь час перебував у шпиталі. Помер 7 листопада 1978 р. Величавий похорон з катедри св. Володимира і Ольги на цвинтар „Всіх Святих” відбувся 11 листопада 1978 р. Похороном займалася Дирекція „Карпатії” і Дирекція „Калини” під проводом його найближчого співробітника, управителя обох названих кооператив, Івана Шкварчука.

Майно, яке залишив бл. п. В. Топольницький, він у своєму тестаменті залишив українській громаді, як фундацію. З тою метою створено при „Карпатії” окрему Фундацію ім. В. Топольницького, з окремою управою, яка кожного року відсотки від основного капіталу має призначати на культурно-освітні та кооперативні потреби української спільноти в Канаді.

Ця коротка згадка про В. Топольницького хай буде подякою від української громади за його довголітню громадську і кооперативну працю.

Вічна Йому Пам'ять

ДЖЕРЕЛА:

1. Календарі та інші видання „Червоної Калини”.
2. О. Навроцький: Особисті недруковані записки та приватні розмови з автором про „Червону Калину”.
3. Статистичний Річник РСУК у Львові за 1925 рік
4. ЕУ — гаслова частина.
5. Посмертна згадка про дир. П. Постолюка, „Свобода” з 29. 9. 1978.
6. Стаття в „Свободі”, 8. 3. 1972”, „Трентон вшанував пам'ять Лева Лепкого”.
7. А. Качор: „80-річчя Осипа Навроцького”, „Новий Шлях”, 28. 3. 1970.
8. А. Качор: „Засумуй Трембіто”, пам'яті майора О. Навроцького, „Свобода” в 12. 9. 1972.
9. Інші праці згадані в доповіді та особисті спомини автора про працю „Червоної Калини і її діячів.

“КАРПАТІЯ” — ФУНДАТОР ЦЬОГО ВИДАННЯ

Дирекція і Управа кредитової кооперативи „Карпатія” у Вінніпеу, доцінюючи велику працю „Червоної Калини” у Львові і кооперативи „Калина” у Вінніпеу, а зокрема піонерську кооперативну працю бл. п. інж. Василя Топольницького, жертвувала на видання цієї скромної праці 600.00 дол. За цю жертву Президія УВАН і автор цього видання, на цьому місці, висловлюють Дирекції і Управі „Карпатії” свою щирю подяку.

КНИЖКИ АВТОРСТВА А. КАЧОРА

Американська Україна, видання „Українського Океанічного Інституту”, Женева, 1946.

Українська молочарська кооперація в Західній Україні, видання „Уні” — Господарського Об’єднання і Патронату Української Кооперації на еміграції, Об’єднання Українських Молочарських Працівників і коп. „Єдність” в Регензбурзі, Мюнхен, 1949.

Українська молочарська кооперація в цифрах і світліні (в 45-ті роковини засновання першої української молочарської кооперативи), вид. як вище, 1949.

35 літ на службі народу (пам’яті інж. Ю. Павликовського), видання „Кооперативної Громади”, Вінніпег, 1950.

Остап Луцький (пам’яті визначного громадського діяча), видання „Кооперативної Громади”, Вінніпег, 1952.

Господарство України в системі ССРСР (на тлі четвертої п’ятирічки), видання „Комітету Українців Канади”, Вінніпег, 1953.

Десятиліття Кредитової Кооперативи Північного Вінніпегу, видання названої кооперативи, 1954.

Ольга Бачинська (нарис її життя та громадсько-кооперативної праці), накладом „Братства Маслосоюзників” у Канаді й ЗСА, Вінніпег, 1954.

Денис Коренець — начерк його життя та праці на тлі українського фахового шкільництва і сільсько-господарської кооперації в Західній Україні, видання „Кооп. Громади” Вінніпег, 1955.

Роля „Просвіти” в економічному розвитку Західної України, видання УВАН, Вінніпег, 1960.

Кредитова кооперація та її завдання в Канаді, видання „Кооперативної Громади”, Вінніпег, 1962.

Хроніка Кредитової Кооперативи Північного Вінніпег 1943-1963, Вінніпег, 1963.

М. І. Туган-Барановський на службі науки й свого народу (в 50-річчя смерті світової слави економіста і кооперативного діяча), видання УВАН, Вінніпег, 1969.

- 20-річчя Кооперативної Громади у Вінніпегу (1949-1969).** Коротка історія „Кооп. Громади” та українських кооператив у Вінніпегу до кінця 1969 року, видання „Кооп. Громади”, Вінніпег, 1971.
- Мужі ідеї й праці** — монографія про інж. А. Палія і А. Мудрика, творців „Маслосоюзу” і модерної української молочарської кооперації в Західній Україні. Видання „Братства Маслосоюзників”, Вінніпег, Торонто, Клівленд, 1974.
- Головна мета української кооперації у вільному світі** — головна доповідь виголошена на Кооп. Конференції, що відбулася в рамках Другого СКВУ у Торонті, 31 жовтня 1973 року. Видання „Кооперативної Громади”, Вінніпег, 1974.
- Морально-етичні основи кооперативної праці** — доповідь виголошена на перших загальних зборах Української Кооперативної Ради в Канаді, 11 жовтня 1974 року. Видання УКРади, Торонто, Вінніпег, 1975.
- 75-річчя Кредитової Кооперації в Канаді (1900-1975).** Видання „Кооперативної Громади”, Вінніпег, 1976.
- Борис Мартос** — коротка розвідка його науково-економічної, політичної і загально-громадської праці. Видання УВАН, Вінніпег, 1977.
- Ідейні основи української кооперації в діаспорі** — головна доповідь виголошена на перших Загальних Зборах Української Світової Кооперативної Ради, що відбулися в рамках Третього СКВУ у Нью Йорку, в дні 22 листопада 1978 року.
- Євген Храпливий.** З приводу 30-ліття смерті передового українського економіста і дослідника сільського господарства. Видання УВАН, Вінніпег, 1980.

ЗМІСТ:

1. Вступ	5
2. Перше видання	6
3. Ідейна настанова видавництва	6
4. Організаційне оформлення “Червоної Калини”	8
5. Видання “Червоної Калини”	11
6. Допомога і труднощі в праці “Червоної Калини”....	12
7. Головні діячі “Червоної Калини”	14
8. Коротко про інж. В. Топольницького і кооп. “Калину”	18
9. Джерела	20
10. “Карпатія” — фундатор цього видання	21
11. Книжки авторства А. Качора	21

SERIES: U V A N CHRONICLE (LITOPYS)

No. 1—9. out of print.

10. D. Doroshenko: *Development of Ukrainian Sciences under the Banner of Shevchenko*, Winnipeg, 1949.
11. K. Antonovych: *The Role of Ukrainian women in the work of the Ukrainian Free University*, Winnipeg, 1951.
12. J. Rudnyčkyj: *Ukrainian Libraries in Canada*, Winnipeg, 1954.
13. V. Bezushko: *UVAN publications 1945-1955*, Winnipeg, 1955.
14. J. Rudnyčkyj: *The Library of the Ukrainian Reading Association "Prosvita" at Winnipeg*. Winnipeg, 1956.
15. J. Rudnyčkyj: *The Library of the Ukrainian Society "Prošvita" at Fort William, Ont.*, Winnipeg-Fort William, 1957.
16. J. Rudnyčkyj: *Problems of the contemporary Shevchenko-logy*. Winnipeg, 1958.
17. F. Bohdan: *The Library of the Ukrainian Fraternal Ass'n and Ukrainian book in Vancouver*, Winnipeg-Vancouver, 1959.
18. A. Kachor: *"Prošvita" in the economic Development of Western Ukraine*, Winnipeg, 1960.
19. J. Rudnyčkyj: *The Library of the Ukrainian National Prošvita Society, at Port Arthur, Ont.*, Winnipeg, 1961.
20. J. Rudnyčkyj: *Shevchenkiana Helvetica*, Winnipeg—Bern, 1962.
21. V. Sofroniv-Levyčkyj: *Ukrainian Idiom's*, Winnipeg, 1963.
22. Ol'ha Woycenko: *Canada's Cultural Heritage: Ukrainian Contribution*, Winnipeg, 1964.
- 23-27. K. Antonovych: *From my memoirs*. Winnipeg, 1965, 1966, 1967, 1972, 1973 (Ukr.).
28. M. Borovsky: *Sil's'ko-hospodars'ke shkil'nytstvo na zakhidno-ukrains'kykh zemliakh*. (VGTR-VTDD). Winnipeg, 1974.
29. A. Kachor: *"Chervona Kalyna" z pryvodu 60-littia jiji vydavnytstva* ("Chervona Kalyna" to commemorate the 60th anniversary of the Co-op publishers) (Ukr., Winnipeg, 1983.

Price \$2.00 per copy.

Obtainable at:

UVAN, 456 Main Street, Winnipeg, Man. R3B 1B6